

NIKOS GATSOS, POEMES I CANÇONS
Isidor Cònsul

-Nikos Gatsos, Amorghòs i altres poemes. Selecció, traducció i pròleg de Joan-Manuel Ballesta. Col·lecció Gabriel Ferrater. Servei de Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona, 1995.

-

He buscat referències de Nikos Gatsos en dues guies esplèndides de la poesia grega contemporània en català i no he reeixit a trobar-ne cap. Les obres són l'antologia de Carles Miralles, Set poetes neogrecs (1988), i l'harmònic conjunt de proses d'assaig i viatge que Maria Angels Anglada aplegà a Paradís amb poetes (1993). I tot seguit em cal deixar clar que és una absència que no vol dir res, atesa sobretot la singularitat de Nikos Gatsos, i que els dos llibres al·ludits es mantenen com a guies equipades i confortables per assajar, en català, un viatge de síntesi a la lírica grega contemporània.

Apunto, de passada, que també he remenat diccionaris de literatura i manuals diversos a la recerca de dades, i he continuat a l'escapça, literalment en blanc, llevat de l'entradeta de la nostrada Gran Enciclopèdia Catalana amb referències a Amorghòs (1943), a les traduccions que Gatsos féu de García Lorca al grec modern i a la realitat d'una poètica que, com la lorquiana, barreja elements de l'estirp surrealista i detalls pouats de la tradició popular. Ara, al costat de la data de naixement, el 1915, caldrà afegir-hi la de la mort, el 1994, i potser remarcar que Nikos Gatsos pertany a la colla jove de la generació dels anys trenta que fou comanada per Seferis i Elitis, atots preeminents de la lírica grega d'aquest segle.

HOMENATGE AL TRADUCTOR

La primera sorpresa del lector davant Amorghòs i altres poemes neix

de la singularitat editorial d'un volum publicat per la Universitat Autònoma de Barcelona, en la col·lecció Gabriel Ferrater, que enllà de la noblesa del nom no sembla l'indret adient per a un poeta grec contemporani. A més, els escassos tres llibres que per ara nodreixen la col·lecció, la configuren com un poti-poti més aviat desgavellat i miscel·lani. Per un altre costat, aquest crític sospita que, com acostuma a succeir amb els llibres institucionals, la bona presència del volum no tindrà res a veure amb l'eficàcia de la seva distribució. Fins al punt, goso d'apuntar, que si algun lector vol arribar als poemes de Nikos Gatsos es veurà amb dificultats de trobar-los a les llibreries. Per contra, el gruix de l'edició té moltes possibilitats de florir-se desada en els corresponents prestatges institucionals.

Feta l'esmena crítica a la singularitat de l'edició, també es pot mirar de justificar-la com l'homenatge pòstum de la Universitat a la memòria del traductor Joan-Manuel Ballesta i Roig (1961-1993), mort a trenta-pocs anys, i vinculat a la Universitat Autònoma, primer com a corrector del Servei de Publicacions i més tard com a professor de l'actual Facultat de Ciències de l'Educació.

QUATRE POEMES I UNA MOSTRA DE CANÇONS

Devien córrer els primers mesos de la dècada dels noranta quan Joan-Manuel Ballesta topà, a Atenes, amb la poesia de Nikos Gatsos i decidí traduir-la al català. L'obra lírica de Gatsos és tan breu que només abasta quatre poemes i una nodrida activitat de lletrista per als compositors grecs de més prestigi, entre els quals Mikis Theodorakis i Manos Khatzidhakis. Posant fil a l'agulla i fidel a l'objectiu proposat, J.M. Ballesta traduí Gatsos i publicà la seva versió del poema Amorghòs al número 46 d'"Els Marges".

Tot i migradesa d'una realitat lírica que només inclou quatre poemes, l'aparició Amorghòs, l'any 1943, es convertí en un enorme revulsiu per a la més jove poesia grega. Suposava, sobretot, una potent revifada del surrealisme i la pràctica d'una escriptura automàtica que no bandejava, però, el pes i la força de la tradició al costat mateix de l'alenada avantguardista. I hi afegia un pòsit important de resistència dels anys de malson de l'ocupació alemanya durant la Segona Guerra Mundial. Les sis seqüències que s'encavallen a Amorghòs s'omplen amb la força onírica d'imatges brillants que miren, sobretot, a la llum i al mar, que esguarden l'interior essencial del món grec i, en una declaració d'afirmació nacional, arrelen, per la infantesa del poeta, en el gruix d'una rondallística llegendària que s'enfonsa fins al nus dels mites clàssics.

Les altres peces de la breu tetralogia de Gatsos són El cavaller i la mort, Elegia i Cançó del temps antic, un poema líric, aquest darrer, dedicat a Iorghos Seferis. El cavaller i la mort, per la seva banda, és un poema inspirat en l'al·legoria del conegut gravat de Dürer, on l'arnès del cavaller és envoltat alhora per símbols de la mort i de la vida. En els versos de Gatsos l'al·legoria ha esdevingut poesia antimilitarista, relacionada també amb l'ocupació alemanya i la resistència a l'invasor.

La temàtica recurrent dels quatre poemes de Nikos Gatsos bascula, com bona part de la poesia contemporània, entre la dualitat d'Eros i Thanatos, una alternança d'amor i mort que es manifesta també en el fil més planer, avinent i popular de les cançons aplegades a la darrera part del volum. Són lletres musicades per compositors de prestigi i han fet possible una eficaç divulgació, si més no entre els consumidors grecs, del vers i de la paraula més essencial de Nikos Gatsos.

Isidor Cònsul